

٦٢٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٤٤ ٥٢٢

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد روانشناسی

۱۳۸۱ / ۱۲ / ۲۰

بررسی مقایسه‌ای ویژگی‌های شناختی، اجتماعی و حرمت خود نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک و عادی

عبدالحسن امیری

۴۴۵۴۲

استاد راهنما

جناب آقای دکتر عباسعلی اللهیاری

استاد مشاور

جناب آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی

تابستان ۱۳۸۱

تائید اعضاء هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله کارشناسی ارشد

اعضاء هیات داوران نسخه نهایی رساله آقای عبد الحسن امیری تحت عنوان بررسی مقایسه ای ویژگی های شناختی، اجتماعی و حرمت خود نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک و عادی را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند .

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیات داوران
	استادیار	دکتر عباسعلی اللهپاری	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی	۲- استاد مشاور
	استادیار	دکتر پرویز آزادفلاح	۳- استاد ناظر
	استادیار	دکتر رسول روشن	۴- استاد ناظر
	استادیار	دکتر پرویز آزادفلاح	۵- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) ها ی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است. بنا براین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند.

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) ، عبارت ذیل را چاپ کند:

((کتاب حاضر ، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته روانشناسی است که در سال ۱۳۸۱ دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر عباسعلی اللهیاری و مشاوره جناب آقای دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی از آن دفاع شده است.))

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک در صد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳ ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس ، تادیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت ، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند، به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه ، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش ، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب عبدالحسن امیری دانشجوی رشته روانشناسی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده ، به آن ملتزم می شوم .

تقدیم به:

روح پاک پدرگرامی همسر عزیزم که درس اخلاق، گذشت و معنویت به من آموخت

و

همسرگرامی و ایثارگرم و فرزند دلبندم که مایه دلگرمی من هستند و فداکارانه اجازه دادند

تا زمانی که متعلق به آنها بود صرف تحصیل و بخصوص نگارش این رساله نمودم.

تقدیم و تشکر:

حمد و ثنا پروردگار قادر بی همتا را که از سر لطف و رحمت، بندگان را مورد هدایت فرمود تا به مدد فکرت و گوهر حکمت را قرین به حلم نموده و جان شیفته را پذیرای انوار تابناکش نمایند.

اکنون با استعانت از پروردگار متعال نگارش این پژوهش به انجام رسید، جا دارد که مراتب امتنان، سپاس و ارادت خالصانه خود را نسبت به جناب آقای دکتر عباسعلی اللهیاری که ضمن رهنمودهای ارزنده خویش و با توجه به مسئولیت خطیر خود و حجم کاری فراوان، با سعه صدر و سعی وافی کلیه مراحل بکارگیری را پیگیری کردند، ابراز دارم.

از کمک و مساعدت‌های بی شائبه جناب آقای دکتر رسول کاظم زاده طباطبایی استاد مشاور گرامی و همراهی ایشان در قطع این مرحله که موجبات غنای پژوهش حاضر را فراهم ساختند، کمال سپاس و تشکر را دارم. همچنین از مدیریت محترم گروه روانشناسی جناب آقای دکتر پرویز آزاد فلاح و دیگر اساتید گرانقدری که زحمات فراوانی در امر تدریس متقبل شده اند، تشکر و قدردانی نموده و توفیق روز افزون تمامی عزیزان را آرزو مندم.

جا دارد از اداره کل آموزش و پرورش تهران و همچنین مراکز مشاوره ای سازمان بهزیستی و آموزش و پرورش که در گرد آوری اطلاعات نسبت به اینجانب مساعدت نمودند، تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین جا دارد که از تمامی برادران و خواهرانی که در مراکز اطلاع رسانی و معاونت آموزش و پژوهش در طول تحصیل زحمات فراوانی متحمل شده اند، تشکر و قدردانی نموده و توفیق سلامتی و بهروزی برای آن بزرگواران از خداوند متعال خواهان و مسئلت دارم.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی مقایسه‌ای خصوصیات شناختی، اجتماعی و حرمت

خود نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک و عادی است. بر مبنای تحلیل‌های نظری و تجربی پیشین، سه فرضیه ارائه گردید که عبارتند از: ۱- نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک در مقایسه با نوجوانان عادی از حرمت خود پایین‌تری برخوردارند. ۲- نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک در مقایسه با نوجوانان عادی از هوش پایین‌تری برخوردارند. ۳- نوجوانان مبتلا به اختلال سلوک در مقایسه با نوجوانان عادی از لحاظ مهارت‌های اجتماعی از رشد یافتگی کمتری برخوردارند. پژوهش حاضر، یک پژوهش پس‌رویدادی است و به منظور بررسی فرضیه‌ها، ۶۰ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب گردید، که از این تعداد ۳۰ نفر از نوجوانان دارای اختلال سلوک ۱۸-۱۴ ساله که به مراکز مشاوره‌ای ارجاع شده‌اند و ۳۰ نفر از نوجوانان عادی، معادل با گروه آزمایش از دبیرستانهای تهران بصورت تصادفی انتخاب گردید.

کلیه آزمودنی‌ها با پرسش‌نامه حرمت خود، مهارت‌های اجتماعی و هوش ریون مورد

ارزیابی قرار گرفتند و نتایج بدست آمده با آزمون t مستقل مقایسه گردیدند. نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که تفاوت معناداری در هر سه متغیر، در دو گروه وجود دارد و به عبارت دیگر، فرضیه‌های پژوهش تأیید شدند.

کلید واژه‌ها: نوجوانان، اختلال سلوک، مهارت‌های اجتماعی، هوش، حرمت خود.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول (گستره علمی مساله مورد مطالعه)	
مقدمه	۱
۱-۱- تعریف مساله	۴
۲-۱- اهمیت موضوع	۷
۳-۱- اهداف پژوهش	۸
۴-۱- فرضیه‌های پژوهش	۸
۵-۱- تعریف عملیاتی متغیرها	۹
فصل دوم (گستره نظری و پیشینه تحقیق)	
۱-۲- رفتارهای سلوکی	۱۲
۲-۲- تاریخچه و طبقه	۱۲
۳-۲- شناخت مبتلایان به اختلال سلوک	۱۴
۲-۲- سبب‌شناسی اختلال سلوک	۱۸
۱-۲-۲- عوامل مربوط به والدین	۱۸
۲-۲-۲- فرضیه اجتماعی - فرهنگی	۱۹
۳-۲-۲- عوامل روانشناختی	۱۹
۴-۲-۲- عوامل عصبی - زیست‌شناختی	۲۰
۵-۲-۲- کودک‌آزاری و بدرفتاری	۲۰
۶-۲-۲- فرضیه زورگویی	۲۱
۷-۲-۲- اصلاح خودنگریها/ تقویت کننده‌های خود	۲۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۳	۲-۲-۸- یادگیری قبلی
۲۴	۲-۲-۹- تنبیه
۲۵	۲-۲-۳- نظریه‌های تحولی
۲۶	۲-۳-۱- نظریه‌های یادگیری رفتاری
۲۷	۲-۳-۲- نظریه‌های تکاملی
۲۷	۲-۳-۳- نظریه‌های روان‌پویشی یا روان تحلیل‌گری
۲۸	۲-۳-۴- تحول روانی از دیدگاه پیاژه
۳۰	۲-۳-۵- تحول روانی از دیدگاه فروید
۳۲	۲-۳-۶- تحول روانی - اجتماعی از دیدگاه اریکسون
۳۳	۲-۴-۴- ویژگی رشد در دوره نوجوانی
۳۴	۲-۴-۱- ابعاد و خصوصیات رشد در دوره نوجوانی
۳۴	الف) رشد جسمی
۳۵	ب) رشد جنسی
۳۶	ج) رشد شناختی
۳۷	د) رشد عاطفی
۳۸	ه) رشد اجتماعی
۳۹	۲-۵-۵- نیاز افراد به حرمت خود
۴۱	۲-۵-۱- نظریه کوپراسمیت
۴۲	۲-۵-۲- عزت نفس به مثابه یک صفت شخصیتی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۲-۵-۳- عوامل مؤثر در تکوین و شکل‌گیری عزت‌نفس.....	۴۳
۲-۵-۴- دیدگاه راجرز در تکوین عزت‌نفس.....	۴۴
۲-۵-۵- دیدگاه آلپورت در تکوین عزت‌نفس.....	۴۵
۲-۵-۶- نظریه سالیوان.....	۴۶
۲-۵-۷- نظریه سوزان هارتر.....	۴۷
۲-۵-۸- نظریه آلفرد آدلر.....	۴۸
۲-۵-۹- نظریه آبراهام مزلو.....	۵۱
۲-۶-۶- علل و مسائل وابسته به اختلالات کرداری.....	۵۳
۲-۶-۱- تاثیرات خانواده.....	۵۳
۲-۶-۲- اختلاف زناشویی.....	۵۳
۲-۶-۳- رابطه متقابل کودک با والدین.....	۵۵
۲-۶-۴- رشد اخلاقی.....	۵۶
۲-۶-۵- تحریک‌پذیر ناکافی و اختلالات رفتاری.....	۵۷
۲-۶-۶- ویژگی خانوادگی مبتلایان به اختلال سلوک.....	۵۹
۲-۶-۷- ارتباط اختلال سلوکی با سایر اختلالات.....	۶۰
۲-۷-۷- بررسی نظریه‌های مربوط به پدیدآیی اختلالات سلوکی.....	۶۰
۲-۷-۱- دیدگاه روان‌پویشی.....	۶۰
۲-۷-۲- دیدگاه رفتارگرایی.....	۶۱
۲-۷-۳- دیدگاه فرهنگی - اجتماعی.....	۶۳

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۲-۷-۴- دیدگاه علوم ژنتیکی.....	۶۴
۲-۷-۵- دیدگاه فیزیولوژیکی.....	۶۵
۲-۷-۶- دیدگاه جامعه‌شناختی.....	۶۵
۲-۸-۱- پیشینه تحقیق در ایران.....	۶۶
۲-۸-۲- پیشینه تحقیق در خارج از ایران.....	۷۰
الف) یافته‌های پژوهشی مربوط به فرایندهای شناختی.....	۷۰
ب) یافته‌های پژوهشی مربوط به حرمت خود.....	۷۷
ج) یافته‌های پژوهشی مربوط به مهارت‌های اجتماعی.....	۸۲
فصل سوم (فرایند روش‌شناختی بررسی مساله)	
۳-۱- طرح پژوهش.....	۸۸
۳-۲- جامعه آماری و نمونه.....	۸۸
۳-۲-۱- جامعه مورد بررسی.....	۸۸
۳-۲-۲- نمونه آماری.....	۸۹
۳-۲-۳- روش نمونه‌گیری.....	۸۹
۳-۳- ابزار جمع‌آوری اطلاعات.....	۹۰
۳-۳-۱- شیوه و روند اجرا.....	۹۰
۳-۴- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....	۹۴
فصل چهارم (تجزیه و تحلیل داده‌ها)	
۴-۱- تجزیه و تحلیل اطلاعات جمعیت شناختی.....	۹۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹۶	۴-۱-۱-سن
۹۷	۴-۱-۲-تحصیلات
۹۸	۴-۲-داده‌های مربوط به آزمون هوش ریون بزرگسالان
۹۸	۴-۲-۱-داده‌های مربوط به هوشبهر ریون
۹۹	۴-۳-داده‌های مربوط به مهارت‌های اجتماعی
۱۰۱	۴-۴-داده‌های مربوط به آزمون حرمت خود کوپر اسمیت
۱۰۲	۴-۵-بررسی نتایج در چارچوب فرضیه‌ها
فصل پنجم (بحث و نتیجه‌گیری)	
۱۰۷	۵-۱-بحث و نتیجه‌گیری
۱۱۳	۵-۲-محدودیت‌ها
۱۱۴	۵-۳-پیشنهادها
۱۱۵	منابع و مأخذ
۱۲۳	پیوستها
	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول (۱-۴) داده های توصیفی مربوط به سن دو گروه نوجوانان عادی و مبتلا به اختلال سلوک.....	۹۷
جدول (۲-۴) داده های توصیفی مربوط به تحصیلات دو گروه نوجوانان عادی و مبتلا به اختلال سلوک.....	۹۷
جدول (۳-۴) توزیع داده های دو گروه از نوجوانان عادی و مبتلا به اختلال سلوک در متغیر هوش ریون.....	۹۸
جدول (۴-۴) توزیع نمرات دو گروه عادی و سلوک برحسب پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی.....	۱۰۰
جدول (۵-۴) داده های مربوط به میانگین و انحراف معیار در نوجوانان عادی و مبتلا به سلوک در آزمون حرمت خود.....	۱۰۱
جدول (۶-۴) نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه از نوجوانان عادی و سلوک در متغیر حرمت خود.....	۱۰۲
جدول (۷-۴) نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه از نوجوانان عادی و سلوک در متغیر هوش.....	۱۰۳
جدول (۸-۴) نتایج آزمون t برای مقایسه دو گروه از نوجوانان عادی و سلوک در متغیر مهارت‌های اجتماعی.....	۱۰۵

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۹۸	نمودار (۱-۴) مربوط به میزان تحصیلات دو گروه نوجوانان عادی و مبتلا به اختلال سلوک
۹۹	نمودار (۲-۴) مقایسه هوشبهر کلی نوجوانان عادی و مبتلا به اختلال سلوک
۱۰۰	نمودار (۳-۴) مربوط به مهارت‌های اجتماعی منفی و مثبت دو گروه عادی و مبتلا به اختلال سلوک
۹۸	نمودار (۴-۴) مربوط به حرمت خود در گروه نوجوان عادی و مبتلا به اختلال سلوک

مقدمه

یکی از مهمترین مسائل و مشکلات اجتماعی امروز در جوامع کنونی ناهنجاریهای رفتاری و روانی و اجتماعی است. تردیدی نیست که مسئله بهداشت روانی، پیشگیری و شناسایی خصوصیات روانشناختی ناهنجاریهای رفتاری، روز به روز اهمیت بیشتری در جهان کنونی پیدا می کند. در این میان برای مسئولان پرورشی و آموزشی کشور، شناخت توانیها، نیازها، سازگاریها و ویژگیهای روانشناختی و رفتاری نوجوانان از اهمیت ویژه ای برخوردار است، این شناخت نه تنها باعث درک عمیق تر نوجوانان می شود، بلکه زمینه هایی فراهم می آورد تا در طرح و برنامه ریزی ها و به کار بردن امکانات پرورشی و آموزشی، ویژگی ها و تفاوت های آنان مورد توجه قرار گیرد و رفتارهای ناهنجار از رفتارهای ناهنجار تشخیص داده شود و در نتیجه انتظاراتی مطابق و متناسب با سن، ویژگی ها و خصوصیات روانشناختی در نظر گرفته شود.

با توجه به جوان بودن کشور ما و همچنین با توجه به خصوصیات شخصیتی نوجوانان در این برهه از مراحل رشد، مراقبت های مربوط به بهداشت روانی و تعلیم و تربیت نوجوانان در خانه و مدرسه از اهمیت خاصی برخوردار خواهد بود و نتایجی که از چنین پژوهشهایی بدست می آید؛ بسیار ارزشمند و حیات بخش خواهد بود. به عبارت دیگر آبادانی و ترقی اجتماعی و پیشرفت فرهنگی کشور، منوط به رشد یافتگی رفتاری، فکری و اجتماعی نوجوانان صورت می گیرد، راه شکوفایی ظرفیت ها و استعداد های افراد هموار می شود، آنگاه به تدریج شاهد تحولات تحصیلی در بهبود زندگی و کسب سعادت انسان و تحقق کرامت و ارزش والای او خواهیم بود.

کار و رفتار آدمی اساساً جلوه ای از شخصیت و ساختمان روانی و شناختی و اجتماعی اوست، هرچه شخصیت و ساختمان روانی آدمی سالمتر و رشد یافته تر باشد؛ هم از لحاظ رضایت درونی و تعادل رفتاری بیشتری برخوردار خواهد بود و هم وجود او منشاء خیر و برکت بیشتر برای سایر افرادی است که مستقیم و غیر مستقیم در رابطه با آنهاست. مسلم است که شخصیت سالم و رشد یافته فقط در جریان تربیت صحیح و پرورش عواطف و افکار و رفتار سالم